

**Yonca Anzerlioğlu, Karamanlı Ortodoks Türkler, Phoenix Yayınları,
Ankara 2003, 376 s.**

Hayrullah KAHYA*

Ortodoks Hıristiyanların Türkçe konuşanlarına Karamanlı; bunların konuştuıkları dile de Karamanlca denmektedir. Bunların âdet, gelenek ve görenekleri Türktür. Tarih boyunca Ortadođu - başta Suriye-, Anadolu'nun özellikle iç ve güney kesimleri ile Karadeniz bölgesi, Kıbrıs, Balkanlar ve Kırım'da yaşamışlardır (Eckmann 1988: 89). Karamanlılar aslında 11. yüzyılda Bizans ordusunda paralı asker olarak çalışan bazı Türk boylarının torunlarıdır. Bu Türk boyları dillerini kaybetmediler ancak zamanla Hristiyanlaştılar (Eröz 1983: 3; Güler 2000: 21; Eckmann 1988: 89; Anzerlioğlu 2003: 136, Kahya 2008: 488).

Anadoludaki Karamanlılar 1923'teki nüfus mübadelesi sırasında dinlerinden dolayı Rum milletine dahil edilmiş ve Yunanistan'a gönderilmişlerdir. Şu anda çoğu Yunanistan'ın değişik şehirlerinde yaşamaktadır. Sayıları tam olarak bilinmemekte ise de birkaç milyon civarında oldukları tahmin edilebilir. Son yıllarda iki ülke arasındaki gidiş gelişlerin kolaylaşması Karamanlı Türklerin Türkiye ve Türkiye'deki insanlarla ilişkilerini devam ettirmelerini sağlamıştır. Kayseri, Nevşehir, Çankırı, Niğde, Adana gibi Anadolu'nun değişik yerlerinde doğmuş ve şu anda Yunanistan'da yaşayan bu insanların zaman zaman eski köylerini ziyarete gelmeleri, "Dedelerin Barışı" gibi başlıklarla ulusal gazetelerde haber olarak çıkmaktadır.

Karamanlı Türkçesinin yazılı metinlerine ilk olarak İstanbul'un fethinden sonra rastlanmaktadır. Eldeki ilk Karamanlca kitap 1584 tarihli *Gülzar-ı İman-ı Mesihî* adlı bir din kitabıdır. Bundan sonra 1935 yılına kadar İstanbul, Atina, Venedik ve Kıbrıs gibi yerlerde yüzlerce Karamanlca kitap yayımlanmıştır. Bu kitapların çoğu dini içerikli ve Yunancadan tercümedir. Bunlar standart Osmanlı Türkçesi ile değil mahallî Karamanlı ağzı ile yazılmıştır (Eckmann 1988: 89-90; Tekin 1997: 107-108, Eyice 1962: 373).

Karamanlca eserler dil ve edebiyat tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Bunlar Yunan alfabesiyle yazıldıkları için Arap alfabesiyle yazılan o

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Bölümü

devir Türkçesinde çözülmesi mümkün olmayan bazı meselelerin çözümünde işe yarayabilirler. Bunun yanında yazdıkları dönemin halk dilini yansıtmaları yönüyle de ayrı bir öneme sahiptirler (Kahya 2003: iii).

Karamanlıların Osmanlı İmparatorluğu içindeki tüm toplumlardan ayrı özellikleri vardır. Hıristiyan olmaları ile Müslümanlardan, Ortodokslukları ile Katolik ve Protestanlardan, Anadolu olmaları ve Yunanca bilmemeleri ile de Yunanistanlılardan ayrılırlar (Balta 1990: 19). Karamanlılar, “Türkofon Ortodokslar”, “Zımmiyan-ı Karaman”, “Anadolu Hıristiyan’ı”, “Anadolu Rum’u”, “Anadolulu Ortodoks Türkler” ya da “Karamanlı Ortodoks Türkler” olarak bilinirler.

Türkiye’de Karamanlıların dil, edebiyat ve kültürleri konusunda fazla araştırma yapılmamıştır. Yonca Anzerlioğlu’nun “Karamanlı Ortodoks Türkler” adlı kitabı son yıllarda bu konu ile ilgili yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biridir. “Türkiye’de Ortodoks Türkler (16.yy.-20.yy.)” adı ile Hacettepe Üniversitesi’nde doktora tezi olarak hazırlanmış bu çalışma, daha sonra saha çalışmalarıyla da genişletilerek “Karamanlı Ortodoks Türkler” adıyla Phoenix yayınları arasından çıkmıştır.

Yazar kitabını üç ana bölüme ayırmıştır.

“Bizans İmparatorluğu ve Ortodoks Türkler” adlı birinci bölümde Karadeniz’in kuzeyinden Balkanlara gelen Hunlar, Avarlar, Bulgarlar, Hazarlar, Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar’dan bahsedilmiştir. Bazılarının Anadolu’ya da geldikleri bilinen bu boyların her birinin Balkanlara nasıl geldiği ayrıntılı olarak anlatılmıştır. M.S. 5. yüzyıldan itibaren Türk-Bizans ilişkileri daha da artmıştır. Bizans İmparatorluğu, geleneksel politikası ile etrafındaki toplulukları - özellikle Bulgarlar, Hazarlar, Peçenekler, Kuman-Kıpçaklar gibi Türk boylarını - kendine bağımlı hâle getirmeye çalışmıştır. Bunun için siyasî, askerî, ekonomik ve özellikle - Bizans Ortodoks Kilisesinin çalışmalarıyla - dinî etkenler kullanmıştır. Böylece birçok Türk boyu ya tamamen ya da kısmen Hıristiyanlaşmıştır. Kitapta, tamamen ya da kısmen Hıristiyanlaştırılan bu Türk boylarının Bizans askerî sisteminde nasıl yer aldıkları ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Paralı asker olarak Bizans ordusunda bulunan bu Türklerin Malazgirt, Miryakefalon ve Haçlı seferlerinde Bizans ordusuna yaptıkları hizmetlere de değinilmiştir.

Bölümün sonunda “Türkopoller” olarak bilinen farklı bir Türk boyunun Selçuklu Türklerinden olabileceği iddia edilmiş ve Bizans ordusunda önemli yararlılıklar gösteren İonnes, Tatikios, George Maniakes gibi Türkopol komutanları hakkında bilgiler de verilmiştir.

“Osmanlı İmparatorluğu ve Karamanlı Ortodoks Türkler” başlıklı ikinci bölümde Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki Karamanlılar hakkında bilgi verilmiştir. Yaklaşık 100 sayfa olan bu bölüm, eserin en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Burada Karamanlı adının nereden geldiği, Karamanlıların dili, âdet, gelenek ve göreneklere ve 19. yüzyıldaki ekonomik ve kültürel gelişmeler karşısındaki durumları anlatılmıştır. Bu bölümde Karamanlıca kitaplardan da söz edilmiştir. Ayrıca başka bir Ortodoks Türk boyu olan Kırım’daki “Urumlar”ın dil, âdet ve göreneklerine de değinilmiştir.

Karamanlıların etnik kökeni meselesine bu bölümde yer vermiş olan yazar, bu konudaki birçok farklı düşünceyi tenkit ettikten sonra Karamanlıların 11. yüzyılda Bizans ordusunda paralı asker olarak çalışan ve zamanla Hristiyanlaşan Türklerin soyundan geldiğini ifade eder.

Bu bölümün en önemli tarafını yazarın 2000 yılında bizzat Yunanistan’a giderek oradaki - özellikle yaşlı - Karamanlılarla yapmış olduğu mülakatlar oluşturmaktadır. Yazar tarafından ses kayıtları alınmış olan bu mülakatlarda Karamanlıların Anadolu’daki yaşayışları, düğünleri, bayramları, Müslüman-Türkler ile olan ilişkileri, şu anda kendilerini nasıl gördükleri gibi konularda konuşulmuştur. Karamanlıların çoğunun eski vatanlarını çok özledikleri, oradayken Müslüman-Türklerle iyi geçindikleri ve kendilerini özbeöz Türk olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Köylerinin Müslüman-Türk köylerinden ayrı olmasına rağmen ninnileri, türküleri ve tekerlemeleri Müslüman-Türkler ile tamamen aynıdır. Kitapta bunlardan örnekler zikr edilmiştir.

Yazar, ikinci kuşağın çoğunun Türkçe konuşabildiğini, üçüncü kuşaktakilerin arasında Türkçeyi anlayabilenlerin olduğunu belirtmektedir. Bu bölümde Karamanlıların giyim, kuşam ve âdetleri ile alakalı bazı fotoğraflarına da yer verilmiştir.

Kitabın “*Milli Mücadele ve Sonrasında Karamanlı Ortodoks Türkler*” başlıklı üçüncü ve son bölümünde Karamanlıların 1. Dünya Savaşı’ndan sonraki durumları üzerinde durulmuştur. Bu bölümde Karamanlıların Milli Mücadele döneminde Müslüman-Türklerle karşı hiçbir düşmanlık beslemediği, kendilerini Ortodoks Yunanlılardan ziyade Müslüman-Türklerle yakın hissettikleri ve öyle davrandıkları anlatılmıştır.

Bu bölümdeki bilgilere göre Karamanlılar Lozan görüşmeleri sırasında ayrı bir grup olarak değerlendirilmemişlerdir. Bununla beraber İsmet İnönü’nün o dönemde Karamanlıların mübadeleden hariç kalacakları yönünde beyanatlar verdiği bilinmektedir. Milli Mücadele sonrasında mübadele konusu

gündeme geldiğinde Karamanlılar, - basın yayın yoluyla - Anadolu'dan gitmek istemedikleri ifade etmiş, her fırsatta kendilerinin Anadolulu olduklarını dile getirmişlerdir. Milli Mücadeleyi desteklediklerini ve amaçlarının Fener Rum Patrikhanesi yerine Papa Eftim önderliğinde bağımsız bir Türk Ortodoks Kilisesi kurmak olduğunu belirtmişlerdir. Tüm bunlara rağmen mübadele sürecinde Karamanlılar diğer Ortodoks Hıristiyanlar ile bir tutulmuş ve böylece Anadolu'yu terk etmek zorunda kalmışlardır. Sadece Bağımsız Türk Ortodoks Kilisesinin kurucusu Papa Eftim ve ailesi, Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk ve diğer devlet adamlarının özel izinleri ile Türkiye'de kalabilmişlerdir.

Bölümün sonunda Karamanlıların Yunanistan'da nasıl karşılandıkları konusuna da değinilmiştir. Buna göre Karamanlılar Yunanistan'da kendi dindaşları tarafından hor görülmüş, "Siz Türksünüz" denilerek hakaretlere uğramışlardır. Türkçe konuştukları ve Yunanca bilmedikleri için de epeyce sıkıntı çekmişlerdir. Kitabın bu bölümünde Karamanlıların çektikleri sıkıntıları gösteren o döneme ait fotoğraflara da yer verilmiştir.

Yazarın kitap boyunca sık sık kaynak göstermesi çalışmanın akademik seviyesini göstermesi açısından önemlidir. Yerli ve yabancı birçok yayının taranması ile oluşturulan çalışmanın sonunda "Kaynakça" bölümü yer almaktadır. Kitabın en sonunda "Ekler" başlığı altında Başbakanlık Devlet Arşivi'nden ve daha başka yerlerden elde edilmiş konu ile ilgili belgeler okuyucuların istifadesine sunulmuştur.

Yazar akıcı ve anlaşılır bir dil ile Anadolu'nun önemli bir topluluğu olan Karamanlıların dününü ve bugününü ortaya koymaya çalışmıştır. Yaşayan Karamanlılarla yaptığı röportajlar eserin değerini daha da artırmıştır. Yazarın elindeki ses kayıtlarının tamamının dökümünün yapılması ve işlenerek yayımlanması ise Karamanlı dili ile ilgilenenler için çok önemlidir ve bunun yapılmasını temenni ederiz.

Kaynakça

BALTA, E. 1990, "Karamanlca Kitapların Önsözleri", (çev.: H. Milas), *Tarih ve Toplum*, 74, İstanbul, 18-20.

ECKMANN, J. 1988, "Karamanlca'da Birkaç Gerindium Terkibi", (çev.: Müjdat Kayayerli), *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXVI, 2, Ankara, 89-94.

ERÖZ, M. 1983, Hıristiyanlaşan Türkler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.

EYİCE, S. (Review) 1962, “Sallaville, Sévérien – Eugéne Dalleggio, Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyoğrafyası 1, 1584-1850”, *Belleten*, XVI, 102, Ankara, 369-374.

GÜLER, A. 2000, “Yunanistan’da Etnik Gruplar I: Dil Grupları”, *Avrasya Dosyası*, Ankara, s.12-21.

KAHYA, H. 2003, *Grek Harfli Osmanlı Türkçesi Bir Eser: İspat-ı Mesihîye Üzerinde Dil İncelemesi*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

_____ 2008, “Karamanlıcada Arapça ve Farsça Kelimeler”, *Turkish Studies*, Vol. 3 / 3, 480-501.

TEKİN, T. 1997, Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı, Simurg Yayınları, İstanbul.